

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VI. De voluntario, & inuoluntario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super Questionibus sextam.

QVAESTIO VI.

De voluntario & inuoluntario, in octo articulos diuisa.

Quia igitur. In diuisione, seu p- paratione 6. quæstio- nis aduerte, quod author tractanda om- nia præconci- piens, prima distinc- tione separat to- rum hunc librum a se- cunda se- cunda dist. separat tractatum de actib. humanis in uniuersali, a reliqua libri parte incipiente in quæstione 49. Tertia autem distinc- tione tractatum ipsum de actibus distinguit, ita quod primo de propriis homini, de- inde de communi- bus in quæst. 22. & sequentibus tractan- dum dicit. Sequentes autem distinc- tiones dant loca condi- tionibus, circumstan- tiis, & actibus prop- riis homini, qui- busque sua, vsque ad 27. quæst. inclu- siue.

¶ Super Questionibus sexta Articulum primum.

Circa primū arti- culum q. 6. du- bium occurrit de il- la propositione in corpore posita. scilicet, Quod nullā ha- bet notitiam finis. & si in eo sit principiu actionis, uel motus, nō tñ eius quod est agere, uel moueri, p- pter finem, est prin- cipium in ipso, sed in alio. Aduertatur siquidem huic sen- tentie tam authori- tas, quam ratio. Au- thoritas quidem A- ristot. 2. phys. probā- tis ex proposito, q- natura agit propter finem: unde arguitur sic. Naturalia agūt propter finem: natu- ralia agunt a princi- pio intrinseco sine notitia finis. ergo a- gētia a principio in- trinseco, sine finis notitia agunt ppter finē. cuius oppositū in licera dicitur. Et confirmatur, quia si in naturalibus ratio- ne carentibus est pri- cipiu agendi, & non est principiu de ly; p- p- hanc, cū tota dis- sentio Arist. ab aliis, cōtra quos disputat in 2. physico. confi- stat non in hoc, q- naturalia agant (de

Via igitur ad beatitudi- nem per actus aliquos necesse est peruenire: o- portet consequenter de humanis actibus considerare, ut sciamus, quibus actibus perueniatur ad beatitudinem, uel impediatur beatitudinis uia. Sed quia ope- rationes, & actus circa singularia sunt: ideo omnis operatiua scien- tia in particulari consideratione perscitur. Moralis igitur consi- deratio, quia est humanorum a- ctuum, primò quidem tradenda est in uniuersali: secundò uerò in particulari.

Circa uniuersalem autem con- siderationem humanorum a- ctuum, primò quidem conside- randum occurrit de ipsis actibus humanis: Secundò, de principis eorum. Humanorum autem a- ctuum quidam sunt hominis pro- prii, quidam sunt homini, & aliis animalibus communes. Et quia beatitudo est proprium hominis bonum, propinquius se habet ad beatitudinem actus, qui sunt prop- rie humani, quam actus, qui sūt homini, aliisque animalibus com- munes. Primò ergo consideran- dum est de actibus, qui sunt prop- prii hominis: Secundò, de actibus qui sunt homini, aliisque anima- libus communes, qui dicuntur a- nimæ passionēs.

Circa primum duo consideran- da occurrunt. Primò, de conside- ratione humanorum actuum: Sec- undò, de distinctione eorum a- ctuum. Cum autem actus huma- ni proprie dicantur, qui sunt uol- untarij, eo quod uoluntas est ra- tionalis appetitus, q est proprius hominis: oportet considerare de actibus, in quantum sunt uolunta- rij. Primò ergo considerandum est de uoluntario, & inuolunta- rio in communi. Secundò, de a- ctibus qui sunt uoluntarij, quasi ab ipsa uoluntate elicti, ut imme- diate ipsius uoluntatis existentes. Tertiò, de actibus qui sunt uolun- tarij, quasi a uoluntate imperati, qui sunt ipsius uoluntatis mediā- tibus aliis potentiis. Et quia actus uoluntarij habent quasdam cir- cunstancias, s- m- quas diiudicatur, primò considerandum est de uoluntario, & inuoluntario, & con- sequenter de circūstantiis ipsorū actuum, in quibus uoluntarium, & inuoluntarium inuenitur.

Circa primum queruntur octo.
¶ Primò, Vtrum in humanis a- ctibus inueniatur uoluntarium.
¶ Secundò, Vtrum inueniatur in animalibus brutis.
¶ Tertiò, Vtrum uoluntarium ef- se possit absque omni actu.
¶ Quartò, Vtrum uolentia uolū- tati possit inferri.
¶ Quintò, Vtrum uolentia cau- set inuoluntarium.
¶ Sextò, Vtrum metus causet in- uoluntarium.
¶ Septimò, Vtrum concupiscen- tia inuoluntarium causet.
¶ Octauò, Vtrum ignorantia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

AD PRIMUM sic proceditur.
Videtur, quod in humanis actibus non inueniatur uoluntarium. Voluntarium enim est, cuius principium est in ipso, ut patet per Grego. Nicenum, * & Dama- sc. & Aristo. * sed principium humanorum actuum non est in ipso homine, sed extra. nam appetitus hominis mouetur ad agen- dum ab appetibili quod est extra, quod est sicut mouens non motum, ut dicitur in 3. de anima. ¶ ergo in humanis actibus non inuenitur uoluntarium.

¶ 2 Præterea. Philosophus in 8. Physicor. * probat, quod non inuenitur in animalibus aliquis actus nouus, qui non præueniatur ab alio motu exteriori: sed omnes actus hominis sunt noui, nullus enim actus hominis æternus est. ergo principium omniū humanorum actuum est ab extra: non igitur in eis inuenitur uoluntarium.

¶ 3 Præterea. Qui uoluntarie agit, per se agere potest: sed hoc homini non conuenit. dicitur enim Ioann. 15. Sineme nihil potestis facere. ergo uoluntarium in humanis actibus non inuenitur.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in secundo lib. * quod uoluntarium est actus, qui est operatio rationalis: tales autem sunt actus humani. ergo in actibus humanis inuenitur uoluntarium.

RESPON. Dicendum, q- oportet in actib. humanis uoluntariū esse. Ad cuius euidenciam consideran- dum est, q- quorundam actuum principium est in agēte, seu in eo quod mouetur: quorundam aut

hoc enim non dispu- tatur) sed in hoc, q- agat propter finem, uel non propter finem, & concludatur pars affirmatiua, o- portet dicere quod natura, quæ est in- trinsecam agendi principium, non so- lum est principium agendi, sed agendi propter finem: nat- uralia enim, ut sic, agunt propter fi- nem.

Circa illam aliam propositionē in eo- dē corpore, scilicet, Quodcunque sic ag- git, uel mouetur a principio intrinseco quod habet aliquam notitiam finis, habet in seipso principiu sui actus, non solum ut agat, sed etiam ut agat propter fi- nem: dubium occur- rit, quia contradic- tionem determinati- facta in 2. artic. quæst. 1. ubi conclusum est, esse principium ratio- nalis nature agere propter finem, ita ut moueat se ad fi- nē. hanc enim expres- se dicit, q- huiusmo- dius animalia, mou- ent se ad finem: quia aliquam cogni- tionem finis habet, quomodo stant hæc simul.

Circa deductā in eodem corpore pro- positionem ex præ- dicta, scilicet unde huiusmodi dicuntur non moueri seipsa, sed ab aliis moueri: dubium quoque oc- currit, quoniam con- stat, quod vegetabi- lia mouent seipsa moui augmenti ad omnes differentias positionis, & ta- men carent notitia finis. Falsum ergo est, quod huiusmo- di, scilicet carentia finis notitia, non dicuntur moueri se ipsa. Et confirmat- ur, quia in prima parte, q. 18. articulo 1. in reipsonse ad secundum, expresse dixit author, quod hæc mouent se ipsa.

Ad primā dubita- tionis euidenciam, scito, quod hoc qd est agere propter finem, potest ha- bere principium du- plicis ordinis. Al- terum scilicet prop- riū ordinis: al- terum subordinatū. Propriū quidem ordinis

Nicenus li. 1. c. 3. cit. prin. Dam. li. 1. or. th. fidei. c. 14. Ari. 3. eth. 6. 1. 10. 5.

li. 3. tex. 54. to. 3. li. 8. Phy. tes. tu. 28. to. 2.

c. 22. 24

chor unico vocabulo cognoscere ratione finis, & nos ex possumus consistere in cognitione proportionis inrer finem, & id quod est ad finem: modo explicatur ex parte utriusque extremi scilicet finis, & eius quod est ad finem: & dicitur quod est cognoscere ex parte finis rationem finis: ex parte vero eius quod est ad finem, proportionem illius ad finem: & intendit per rationem finis, non quod quid est, ut distinguitur contra individuum: sed rationem formalem siue universaliter, siue particulari er, ut distinguitur contra rem, id est, quod oportet cognoscere rem, quae denominatur finis, ut fiat sub denominatione finis, uerbi gratia, Mulier preparata pro prandio, non solum nomen hoc futurum prandium, sed nouit ipsum ut finem, tunc, ubi, siue preparatiois &c. alioquin non ratiocinaretur ex prandio ad preparanda, nec moueret ad preparationem: & similiter nouit non solum has carnes, hanc horam &c. sed ut proportionatas nunc, hic, sic &c. ad talem finem: & hoc est perfecte cognoscere finem, & nosse rationem finis.

Et 3. dif. 27. q. 1. ar. 4. ad 3. Et ver. q. 24. art. 2. ad 1. Et 3. Ethic. lec. 4. & le. 5 cor. 1. Text. 42. tom. 2.

Lib. 2. ca. 24. & 22.

* Ca. 1. non longe a li.

Dam. lib. 2. cap. 24. Nicens li. 5. ca. 4. circa princ. lib. 2. Ar. p. 100.

luntas autem cum sit in ratione, ut dicitur in 3. de anima, non potest esse in brutis animalibus. ergo neque uoluntarium in eis inuenitur.

¶ 2 Præ. Secundum hoc, quod actus humani sunt uoluntarij, homo dicitur esse dominus suorum actuum: sed bruta animalia non habent dominium sui actus: non enim agunt, sed magis aguntur, ut Damasc. dicit. ergo in brutis animalibus non est uoluntarium. ¶ 3 Præ. Damasc. ¶ dicit, quod actus uoluntarios sequitur laus, vel uituperium: sed actibus brutorum animalium non debetur neque laus, neque uituperium. ergo in eis non est uoluntarium.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 3. Ethic. ¶ quod pueri, & bruta animalia communicant uoluntario: & idem dicunt Greg. Nicens, & Damasc. ¶

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, ad rationem uoluntarij requiritur, quod principium actus sit intra, cum aliqua cognitione finis. Est autem duplex cognitio finis, perfecta scilicet: & imperfecta. Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res quae est finis, sed etiam cognoscitur ratio finis, & proportio eius quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis competit soli rationali naturae. Imperfecta autem cognitio finis est, quae in sola finis apprehensione consistit sine hoc, quod cognoscatur ratio finis, & proportio actus ad finem, & talis cognitio finis reperitur in brutis animalibus per sensum, & estimationem naturalem. Perfectam igitur cognitionem finis sequitur uoluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehenso sine aliquis potest deliberans de fine, & de his quae sunt ad finem, moueri in finem, uel non moueri. Imperfectam autem cognitionem finis sequitur uoluntarium secundum rationem imperfectam, prout scilicet apprehendens finem, non deliberat, sed subito mouetur in ipsum. Unde soli rationali naturae competit uoluntarium secundum rationem perfectam: sed secundum rationem imperfectam, competit etiam brutis.

AD PRIMVM ergo Dicendum, quod uoluntas nominat rationalem appetitum: & ideo non potest esse in his, quae ratione carent. uoluntarium autem denominari dicitur a uoluntate, & potest trahi ad ea in quibus

est aliqua participatio uoluntatis secundum aliquam conuenientiam ad uoluntatem. & hoc modo uoluntarium attribuitur animalibus brutis, in quantum, scilicet per cognitionem aliquam mouentur in finem.

AD SECUNDVM dicendum, quod ex hoc contingit, quod homo est dominus sui actus, quod habet deliberationem de suis actibus. Ex hoc enim quod ratio deliberans se habet ad opposita, uoluntas in utrumque potest: sed secundum hoc uoluntarium non est in brutis animalibus, ut dictum est.

AD TERTIUM Dicendum, quod laus, & uituperium consequuntur actum uoluntarium secundum perfectam uoluntarij rationem, qualis non inuenitur in brutis.

ARTICVLVS III.

Verum uoluntarium possit esse absque omni actu.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod uoluntarium non possit esse sine actu. Uoluntarium enim dicitur, quod est a uoluntate: sed nihil potest esse a uoluntate, nisi per aliquem actum, ad minus ipsius uoluntatis. ergo uoluntarium non potest esse sine actu.

¶ 2 Præ. Sicut per actum uoluntatis dicitur aliquis uelle, ita cessante actu uoluntatis dicitur non uelle: sed non uelle in uoluntarij causat, quod opponitur uoluntario. ergo uoluntarium non potest esse, actu uoluntatis cessante.

¶ 3 Præ. de ratione uoluntarij est cognitio, ut dictum est: sed cognitio est per aliquem actum. ergo uoluntarium non potest esse absque aliquo actu.

SED CONTRA. Illud, cuius domini sumus, dicitur esse uoluntarium: sed nos domini sumus eius quod est agere, & non agere, uelle & non uelle. ergo sic agere, & uelle est uoluntarium: ita & non agere, & non uelle.

RESPON. Dicendum, quod uoluntarium dicitur, quod est a uoluntate. ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Uno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso quod non agit: sicut submersio nauis dicitur esse a gubernatore, in quantum desistit a gubernando.

Sed sciendum, quod non semper id quod

Super questionis scilicet articulum tertium.

Circa ceteros que istionis articulos usque ad ultimum exclusive, nihil occurrat scribendum. Aduertendum tamen est, quod tertius articulus fundamentum est multarum ueritatum, cum de peccatis disputatur, & specialiter omissionum: unde & eo in locis proprijs utemur. Singulariter tamen nunc, ex hoc articulo commendandum est memoriae, quod ad rationem uoluntarij indirecte non sufficit potestas in uoluntate, & negatio prouisionis: sed oportet tria concurrere, scilicet posse, debere, & non uelle, aut non imperare. & propterea non ualet argumentum, Hoc potuit a uoluntate prohiberi, & non est prohibitum. ergo est uoluntarium. Et hoc est ualde notandum propter actus qui sunt ab anima sensitua, & generalia, & non ex precepto intellectus. Oportet, si diligenter attendere, si debet, & quando debet impedire. Quamuis uero in secundo argumeto in isto sua responsionem occasionem datur disputandi, an obiectum moueat uoluntatem actiue. Sed quae de motiua uoluntatis erit specialis questio in littera, illiusque differunt. Sextus regulam tradit in iudicandis uoluntatis, contractibus &c. factis ex metu etiam cadente in constantem uirum, dum omnia huiusmodi uere uoluntaria docentur, quamuis aliquid habeant in uoluntarij admittum, ac per hoc si mala sunt actiua, ut perjuria, infamia, & similia peccata sunt mortalia. Esto tamen cautus in materia tamen: quia Ecclesiasticae quod non solum est uoluntarium, sed plene uoluntarium, ut in quatuor sententiarum habes. Comparatur quoque humana iura, his quae metu sunt, libertatem plenam fouendo, non uoluntarium in his negando.

* In cor. 1.

Infra q. 71. arti. 5. ad 3. Et 2. dif. 5. ar. 3. cor. & ad 5. Et ma. q. 3. arti. 1. ad 2.

1. q. 1. co. 1. Et 4. 1. q. 1. 1. q. 1. 1. q. 1. 1. q. 1. 1. q. 1.

* Ar. p. 100.

1. q. 1. co. 1. Et 4. 1. q. 1. 1. q. 1. 1. q. 1. 1. q. 1.

tem: quod autem est contra naturam, dicitur esse in- naturale: & similiter quod est contra voluntatem, di- citur esse inuoluntarium. vnde violentia inuolunta- rium causat.

* ar. prccc.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd inuoluntarium voluntario opponitur. Dicitur * est autem supra, qd voluntarium dicitur non solum actus, qui est im- mediate ipsius voluntatis, sed etiam actus a volun- tate imperatus. Quantum igitur ad actum, qui est im- mediate ipsius voluntatis, vt supra dictum est, qd vio- lentia voluntati inferri non potest: sed quantum ad actum imperatum, voluntas potest pati violentiam: & quantum ad hunc actum violentia inuoluntariu facit.

† ar. prccc.

AD SECVDVM dicendum, qd sicut naturale dici- tur, quod est secundum inclinationem naturae: ita vo- luntarium dicitur, quod est secundum inclinationem voluntatis. Dicitur autem aliquid naturale duplici- ter. Vno modo quia est a natura, sicut a principio a- ctiuo: sicut calefacere est naturale igni. Alio modo, scilicet principium passiuum, quia est in nata inclina- tio ad recipiendum actionem a principio extrinse- co: sicut motus caeli dicitur esse naturalis, propter ap- titudinem naturalem celestis corporis ad tale motum, licet mouens sit voluntarium. Et similiter vo- luntarium potest aliquid dici dupliciter. Vno modo scilicet actionem, puta cum aliquis vult aliquid agere. Alio modo, secundum passionem scilicet cum aliquis vult pati ab alio: vnde cum actio inferitur ab aliquo exteri- ori, manente in eo qui patitur voluntate patiendi, non est simpliciter violentum: quia licet ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati vnde non potest dici inuoluntarium.

* tex. 27. to- mo 2.

AD TERTIVM dicendum, qd sicut Philosophus dicit in octavo Physic. * Motus animalis, quo inter- dum mouetur animal contra naturalem inclinatio- nem corporis, etsi non sit naturalis corpori, est tamen quodammodo naturalis animali, cui naturale est, qd secundum appetitum moueatur: & ideo hoc non est violentum simpliciter, sed secundum quid. Et simili- ter est dicendum, cum aliquis inflectit membra con- tra naturalem dispositionem: hoc enim est violentum secundum quid, scilicet quantum ad membrum particulare: non tamen simpliciter, quantum ad ip- sum hominem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.

Infr. ar. 7. ad 1. & 2. Et 4. dist. 29. q. 1. ar. 2. Et quo li. 5. arti. 10. Et 2. cori. c. 9. co. 3. Et 3. Ethic. co. 2. & 4. un.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur qd metus causet inuoluntarium simpliciter. Sicut enim violentia est respectu eius, quod contrariatur presen- tialiter voluntati, ita metus est respectu futuri mali, quod repugnat voluntati: sed violentia causat inuo- luntarium simpliciter ergo & metus inuoluntarium simpliciter causat.

¶ 2 Præ. Quod est secundum se tale, quodlibet ad- dito remanet tale: sicut quod secundum se est calidum, cuiusq; coniungatur, nihilominus est calidum, ipso manente: sed illud quod per metum agitur, secundum se est inuoluntarium, ergo etiam aduenien- te metu est inuoluntarium.

¶ 3 Præ. Quod sub conditione tale est, secundum quid est tale: quod autem absq; conditione est tale, simpliciter est tale sicut quod est necessarium ex con- ditione, est necessarium secundum quid: quod autem est necessarium absolute, est necessarium simpliciter. Sed id, quod per metum agitur, est inuoluntarium absolute: non est autem voluntarium, nisi sub condi-

F tione. sicut videtur malum quod timetur, ergo id, qd per metum agitur, est simpliciter inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Greg. Nicen. dicit, * & Et Philosophus, qd quod huiusmodi quae per metum aguntur, sunt magis voluntaria, quam inuoluntaria.

RESPON. Dicendum, qd sicut Philosophus dicit in 3. Ethic. * & idem dicit Greg. Nice. in lib. suo de homine. † Huiusmodi, quae per metum aguntur, mista sunt ex voluntario, & inuoluntario. Id est, quod per metum agitur, in se consideratum, non est volunta- rium: sed sit voluntarium in casu, scilicet ad vitandum ma- lum quod timetur. Sed si quis recte consideret, magis sunt huiusmodi voluntaria, qd inuoluntaria: sunt enim voluntaria simpliciter, inuoluntaria autem secundum quid. Vnum quodq; enim simpliciter esse dicitur, se- cundum quod est in actu: secundum autem quod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed secun- dum quid. Hoc autem quod per metum agitur, secun- dum hoc est in actu, secundum quod sit, cum enim actus in singularibus, sunt, singulare autem in quantum huiusmodi, est hic, & nunc, secundum hoc id quod sit, est in actu, secundum quod hic est, & nunc, & sub alijs conditionibus, individualibus. Sic autem hoc qd sit per metum, est voluntarium, in quantum scilicet est hic, & nunc: prout in hoc casu est impediens maioris mali, quod timetur: sicut proiec- tionem in mare sit voluntarium tempore tempe- statis propter timorem periculi: vnde manifestum est, qd simpliciter voluntarium est, vnde & competit ei ratio voluntarij: quia principium eius est in tra. Sed quod accipitur id quod per metum sit, vt extra hunc casum existens, prout repugnat voluntati, hoc non est nisi secundum rationem tantum: & ideo est in- uoluntarium secundum quid, id est, prout conside- ratur extra hunc casum existens.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ea quae aguntur per metum & per vim, non solum differunt secun- dum praesens, & futurum: sed etiam secundum hoc, qd in eo, quod agitur per vim, voluntas non consen- tit, sed omnino est contra naturam voluntatis: sed id quod per metum agitur, sit voluntarium, ideo quia motus voluntatis fertur in id, licet non propter se- ipsum, sed propter aliud, scilicet repellendum malum, quod timetur: sufficit enim ad rationem voluntarij, qd sit propter aliud voluntarium. Voluntarium non est non solum quod propter se ipsum volumus vt sine, sed etiam quod propter aliud volumus ut propter finem. Patet ergo qd in eo quod per vim agitur, vo- luntas interior nihil agit. Et idem, ut Gre. Nice. dicit, * ad excludendum ea, quae per metum aguntur, in diffini- tione violenti non solum dicitur, qd violentum est, cuius principium est extra, sed additur, nihil confe- rente uim passio, quia ad id, quod agitur per metum, voluntas timentis aliquid confert.

AD SECVDVM dicendum, qd ea quae absolute di- cuntur, quolibet addito, remanent talia, sicut calidum, & album: sed ea quae relative dicuntur, variantur secun- dum comparationem ad diuersa: quod enim est magni comparatum huic, est paruum comparatum alteri. Voluntarium autem dicitur aliquid non solum pro- pter se quasi absolute, sed etiam propter aliud quasi relative: & ideo nihil prohibet aliquid, quod de se non esset uoluntarium, alteri comparatum fieri uo- luntarium, per comparationem ad aliud.

AD TERTIVM dicendum, qd illud quod per me- tum agitur, absq; conditione est inuoluntarium, i. se- cundum quod actu agitur: sed inuoluntarium est sub conditione, i. si talis metus non immineret: vnde secun- dum illam rationem magis potest concludi oppositum.

A R

Lib. 5. c. 1. ante med. c. 1. no mal tum procul a prima. * Li. 5. Eth. c. 1. non re- more a prin cip. † Nicen. li. 5. cap. 4.

Lib. 5. c. 1.

Supra questionis sex
de articulum octa-
uon.

ARTICVLVS VII.

Utrum concupiscentia causet inuoluntarium.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod concupiscentia causet inuoluntarium. Sicut enim metus est quaedam passio, ita & concupiscentia: sed metus causet quodammodo inuoluntarium. ergo etiam concupiscentia.

¶ 3 Præterea. Sicut per timorem timidus agit contra id quod proponitur, ita in continens propter concupiscentiam: sed timor aliquo modo causet inuoluntarium. ergo & concupiscentia.

¶ 3 Præterea. Ad voluntarium requiritur cognitio: sed concupiscentia corrumpit cognitionem, dicit enim Philosophus in 6. Ethico. quod delectatio, siue concupiscentia delectationis corrumpit estimationem prudentiam: ergo concupiscentia causet inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Damasc. dicit: Inuoluntarium est misericordia, uel indulgentia dignum, & cum tristitia agit: sed neutrum horum competit ei, quod per concupiscentiam agit: ergo concupiscentia non causet inuoluntarium.

RESPON. Dicendum, quod concupiscentia non causet inuoluntarium: sed magis facit aliquid uoluntarium. Dicitur enim aliquid uoluntarium ex eo, quod uoluntas in id fertur: per concupiscentiam autem uoluntas inclinatur ad uolendum id quod concupiscit. & ideo concupiscentia magis facit ad hoc, quod aliquid sit uoluntarium, quam quod sit inuoluntarium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod timor est de malo, concupiscentia autem respicit bonum: malum autem secundum se contrariatur uoluntati, sed bonum est uoluntati consonum. unde magis se habet timor ad cauendum inuoluntarium, quam concupiscentia.

AD SECUNDUM dicendum, quod in eo qui per metum aliquid agit, manet repugnancia uoluntatis ad id quod agit, secundum quod in se consideratur. sed in eo qui agit aliquid per concupiscentiam, sicut est in continens, non manet prior uoluntas, qua repudiabat illud quod concupiscitur, sed mutatur ad uolendum id quod prius repudiabat. & ideo quod per metum agit, quodammodo est inuoluntarium: sed quod per con-

A cupiscentiam agit, nullo modo. Nam in continens concupiscentie agit contra id quod prius proponebat, non autem contra quod nunc uult: sed timidus agit contra id quod etiam nunc secundum se uult.

AD TERTIUM dicendum, quod si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis qui propter concupiscentiam fiunt amentes, sequeretur quod concupiscentia uoluntarium tolleretur: nec tamen proprie esset ibi inuoluntarium: quia in his quæ uoluntatis non habent, neque uoluntarium est, neque inuoluntarium: sed quandoque in his quæ per concupiscentiam aguntur, non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipsum est uoluntarium secundum quod uoluntarium dicitur, quod est in potestate uoluntatis, ut non agere, & non uelle similiter autem & non considerare potest enim uoluntas passioni resistere, ut infra dicitur. †

ARTICVLVS VIII.

Utrum ignorantia causet inuoluntarium.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod ignorantia non causet inuoluntarium. Inuoluntarium enim ueniam meretur, ut Damasc. dicit: sed interdum quod per ignorantiam agit, ueniam non meretur, secundum illud 1. ad Cor. 14. Si quis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia non causet inuoluntarium.

¶ 2 Præterea. Omne peccatum est cum ignorantia secundum illud Prou. 14. Errant, qui operantur malum. Si igitur ignorantia inuoluntarium causet, sequeretur, quod omne peccatum esset inuoluntarium: quod est contra Aug. dicentem, quod omne peccatum est uoluntarium.

¶ 3 Præterea. Inuoluntarium cum tristitia est, ut Damasc. dicit: sed quaedam ignorantanter aguntur & sine tristitia: puta, si aliquis occidit hostem, quem querit occidere, putans occidere ceruum. ergo ignorantia non causet inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Damasc. & Philosophus dicunt, quod inuoluntarium quoddam est per ignorantiam.

RESPON. Dicendum, quod ignorantia habet causare inuoluntarium ea ratione, qua priuat cognitionem, quæ præexigitur ad uoluntarium, ut supra dictum est: non tamen qualibet ignorantia huiusmodi cognitionem priuat. Et ideo sciendum, quod ignorantia tripliciter se habet ad actum uoluntatis. Uno modo, concomitanter: alio modo, consequenter: tertio modo antecedenter. Concomitanter quidem, quando ignorantia est de eo quod agit, tamen etiam si sciretur, nihilominus ageretur. Tunc enim ignorantia non inducit ad uolendum ut hoc fiat, sed accidit simul esse aliquid factum, & ignoratum: sicut in exemplo posito, scilicet cum aliquis uellet quidem occidere hostem, sed ignorans occidit eum, putans occidere ceruum: & talis ignorantia non facit inuoluntarium, ut Philosophus dicit, quia non causet aliquid quod sit repugnans uoluntati: sed facit non uoluntarium, quia non potest esse actu uoluntatis, quod ignoratum est. Consequenter autem se ha-

nostra, locanda est sub antecedente: causet enim inuoluntarium simpliciter, & ipsa nullo modo est uoluntatis: ac per hoc excusat non solum a peccato, sed a centuriis consequentibus culpam. Et hæc pro consolatione bonarum mentium, ibi culpam timentium, ubi non reperitur, notanda applicandaque sunt occurrentibus casibus.

† q. 77. art. 6. & 7.

Infra q. 19. ar. 6. cor. & q. 76. art. 3. & 4. Et 2. d. 39. q. 2. arti. 1. ad 4. & d. 42. 2. et 1. ad 3. Et mal. q. 3. ar. 8. cor. * Li. 2. c. 24.

† Lib. 1. retracta. c. 15. par. ante medium. * Damasc. lib. 2. Ortho. si. de i. cap. 24.

† Loco nre dicto. 3. Euc. cap. 1.

* Art. 1.

* Li. 3. Eth. c. 1. to. 5.

b. 7. c. 1. de me. 3. lib. 3. no mal. 1. princ. 1. 3. lib. 3. non re. a prin. 1. com. 7. & lect. 4.

* Cas. 5. to. 5.

* 1. 2. si de i. Oct. ca. 24.

5. c. 1.

¶ Super Quaestionem septimam.

* Art. 1. ad 1.

Circa totam septimam quaest. de circumstantiis, nihil occurrit hoc in loco dubitandum: quoniam discussio harum circumstantiarum in speciali, pura de persona, modo, tempore, & loco facris, ad posteriores spectat tractatus. Summarie tamen scito, qd circumstantia temporis sacri est aggrauans peccatum, non tñ apponens specie sacrilegij, nisi fiat in contemptum temporis sacri. Circumstantia verò sacri loci, quamuis omnia aggrauet peccata p accidens, illa tamen sola ad sacrilegij speciem trahit, quæ sanctitati loci directe opponuntur, aut annexæ immunitati, ut effusionis sanguinis, uel seminis humani, quæ impediunt exhibendum ibidem diuinum cultum, ad quæ directe sanctificatur locus: & uolentæ extractions, quæ immunitati contrariantur, & his similia. Per sonæ quoque circumstantia non transfert in aliam speciem, nisi peccatum uoto, uel statui eius directe aduersetur: ut si religiosus fornicetur, in sacrilegium trahitur: si autem blasphematur, solius blasphemie reus est, sicut alius blasphemans. Quid autem i. effectus, quando est præuoluntarius & uoluntarius, trahit in ipsius specie: ut si mulier pergens ad ecclesiam, seit se ibidem adamandam, & hoc uult, quamuis non propterea uadat, sed propter audiendam Missam, actus ille ex illo effectu mali speciem trahit. Circa Quid. i. conditiones obiecti, ut magnum, & paruum in re oblata, & Quomodo: quæ actus multum aggrauent, in aliam tamen speciem transferre actus non uideo. Cur, demum manifeste dat aliam actui speciem: & si prædictis adiunxeris, quod circumstantie necessario cognoscenda a spiritali iudice, sunt transferentes in aliam speciem, & cū hoc aggrauantes in infinitum. i. adderes,

* In corp. ar.

Infra art. 7. cor. & q. 18. artic. 9. & 4. di. 16. q. 2. art. 1. q. 1. Et ma. q. 2. ar. 6. ad 5. & artic. 5. corp. prin. & 3. Ethic. 1. eccl. 3. cor. 2. ff.

bet ignorantia ad uoluntatem, in quantum ipsa ignorantia est uoluntaria: & hoc contingit dupliciter, secundum duos modos uoluntarij supra positos. * Vno modo, quia actus uoluntatis fertur in ignorantia: sicut cum aliquis ignorare uult, uel ut excusationem peccati habeat, uel ut non retrahatur a peccando, secundum illud Iob. 21. Scientiam uiarum tuarum nolimus. & hæc dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia uoluntaria eius, quod quis potest scire, & debet. sic enim nõ agere, & non uelle, uoluntarium dicitur, ut supra dictum est. * Hoc igitur modo dicitur ignorantia, siue cum aliquis actu non considerat, quod considerare potest, & debet, quæ est ignorantia malæ electionis uel ex passione, uel ex habitu proueniens: siue cum aliquis notitiam quam debet habere, non curat acquirere. Et secundum hunc modum ignorantia uoluntaria iuris, quæ quis scire tenetur, uoluntaria dicitur, quasi per negligentiam proueniens. Cū autem ipsa ignorantia sit uoluntaria aliquo istorum modorum, non potest causare simpliciter in uoluntarium: causat tamen secundum quid in uoluntarium, in quantum præcedit motu uoluntatis ad aliquid agendum, qui non esset scientia præsentis. Antecedenter autem se habet ad uoluntatem ignorantia, quando non est uoluntaria, & tamen est causa uolendi quod alias nõ uellet. sicut cū aliquis homo ignorat aliquam circumstantiam actus, quam non tenebatur scire, & ex hoc aliquid agit, quod non faceret, si sciret. puta, cum aliquis diligentia adhibita nesciens aliquem transire per uiam, projicit sagittam, qua interficit transeuntem: & talis ignorantia causat in uoluntarium simpliciter. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prima ratio procedit de ignorantia eorum, quæ quis tenetur scire: secunda autem de ignorantia electionis, quæ quodam modo est uoluntaria, ut dictum est: * tertia uero de ignorantia, quæ concomitanter se habet ad uoluntatem.

QVAESTIO VII.

De circumstantiis humanorum actuum, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de circumstantiis humanorum actuum.

Et circa hoc quaeruntur quatuor. ¶ Primò, Quid sit circumstantia. ¶ Secundò, Vtrum circumstantie sint circa humanos actus attendenda a Theologo. ¶ Tertio, Quot sunt circumstantie. ¶ Quarto, Quæ sunt in eis principales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circumstantia sit accidens actus humani.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod circumstantia non sit accidens actus humani. Dicit enim Tullius in rethoricis, qd circumstantia est, per quam argumentationi auctoritatem, & firmitatem adiungit oratio: sed oratio dat firmitatem argumentationi, præcipue ab his quæ sunt subiecta rei, ut diffinitio, genus, & species, & alia huiusmodi, a quibus etiam * Tullius Oratorem argumentari docet. ergo circumstantia nõ est accidens humani actus. ¶ 2. Præter. Accidens proprium est inesse: quod autem circumstantia non inest, sed magis est extra. ergo circumstantia non sunt accidentia humanorum actuum. ¶ 3. Præter. Accidens non est accidens: sed ipsi humani actus sunt quædam accidentia. non ergo circumstantie sunt accidentia actuum.

SED CONTRA Particulares conditiones cuiuslibet rei singularis, dicuntur accidentia indiuiduantia ipsam: sed Philosophus in 3. * Ethico. circumstantias nominat particularia, id est, particulares singulorum actuum conditiones. ergo circumstantie sunt accidentia indiuidua humanorum actuum.

RESPON. Dicendum, quod quia nomina, secundum * Philosophum, sunt signa intellectuū, necesse est quod secundum processum intellectiue cognitionis, sit etiã nominationis processus. Procedit autem nostra cognitio intellectualis, a notioribus ad minus nota: & ideo apud nos, a notioribus nomina transferuntur ad significandum res minus notas. & inde est, quod sicut dicitur in 10. * Metaphisico. ab his, quæ sunt secundum locum, processit nomen distantie ad omnia contraria. & similiter nominibus pertinentibus ad motum localem utimur ad significandum alios motus, eo qd

secundum se ratione peccati mortalis, scies quæ sunt circumstantie necessariae, & quæ non. Sed caue ne illas, quæ multum grauant, totali silentio prætereas: & maxime circumstantia, Quid, quæ inter principales in 4. articulo computatur. Magni enim refert abfuisse ceterum, & abfuisse ceterum cum dano inde pauperis, & pupillorum, puellarum nubium, & huiusmodi, quæ spectant ad circumstantia, Quid. Illud, autem hic notato, qd inter circumstantias, nec Aristoteles, nec Tullius, nec diuus Thomas copulant, Quoties. Et ratio est, quia circumstantia, ut in 1. dicitur articulo, circa eundem sunt actum: numerus autem operationum non circumstat unam & eandem operationem: sed ad aliam, & alia operationem. Non enim secundum hunc est circumstantia primi, aut e contrario: nec tertium secundi, & sic deinceps. Ex quo sequitur, quod quia non minus tenetur quis confiteri de secundo peccato, quam de primo, & non minus de centesimo, qd de quocunque alio: quod non sufficit dicere, quod plures fuerat est, sed oportet explicare quoties fuerat est, si numeri meminere: & si non meminere, exprimere debet quæ frequenter, sic, ut uerisimilis numerus habeatur. Scito quoque demum, quod id, quod de sine specificante, & adiuuato distinguitur in re sponse ad 3. in articulo 3. explanabitur inferius in q. 18. articulo 4. ubi inchoare uideatur opposita doctrina.

* In lib. Topico.

Cap. 1. ante med. & post. 10. 5.

* Lib. 7. per thier. cap. 10. m. 1.

* Text. 13. & 14. tom. 5.